

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 17 nr. 3

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

Generalforsamling

Foreningen for Kirkegårdskultur afholdt sin ordinære generalforsamling i Hjørring den 28. juli 1950 med dagsorden i henhold til lovene.

Formanden, biskop *C. J. Scharling*, aflagde beretning for året 1949/50, hvoraf det fremgik, at foreningen har haft et roligt år, og at der (selv om medlemstallet har holdt sig nogenlunde konstant) er meget, der tyder på, at interessen for foreningens arbejde stadigvæk er stor, hvorfor formanden henstillede, at medlemmerne gjorde et arbejde for at sikre, at de interesserede også indmeldte sig i foreningen. Formanden omtalte endvidere spørgsmålet om gravmælekulturen, der tidligere har været drøftet på generalforsamlingen, og håbede, at der på dette område måtte opnås et resultat til gavn for foreningens arbejde.

Regnskabet for 1949/50 og budgettet for 1951 godkendtes.

Af bestyrelsen var følgende på valg: fhv. kirkeminister, landstingsmand *Johannes Hansen*, landsretssagfører *H. F. Jegsen*, kirkegårdsinspektør *Hans Rønø*, havearkitekt *Johannes Tholle* og menighedsrådsformand *Vilhelm Nielsen*.

Alle blev genvalgt. I stedet for afdøde billedhugger *Martin Billeschou*, Esbjerg, valgtes stenhuggermester *Hansen Glem*, Herning.

Endvidere vedtoges bestyrelsens forslag om kontingentforhøjelse; love med de nye takster fås hos sekretæren.

Om eftermiddagen foretoges der udflugt til omegnens kirkegårde, og det var interessant for deltagerne at se, på hvilken måde der selv i en barsk egn kan anlægges hyggelige kirkegårde, når der drages tilstrækkelig omsorg for en god læbeplantning. Provst *Hermansen*, menighedsrådet og kirkens funktionærer i Hjørring bidrog i høj grad til, at dagen blev så vellykket, som tilfældet var.

Udover det rent refererende vil jeg gerne herigennem henlede medlemmernes opmærksomhed på, at deltagelse i foreningens årlige generalforsamling efter mit skøn er en oplevelse, som man ikke bør gå glip af, hvorfor det allerede nu henstilles til de ærede medlemmer at tage under alvorlig overvejelse at møde op ved næste års generalforsamling.

Aftenens offentlige møde, ved hvilket provst *Hermansen* og kirkegårdsinspektør *Rud Nielsen*, Horsens, talte, havde overvældende tilslutning, og

mødedeltagerne fik et godt indblik i kirkegårdskulturens praktiske og teoretiske problemer.

Næste mødested for generalforsamlingen fastsattes til Københavns stift.

H. F. Jegsen.

Nye medlemmer

Afdeling A.

249 Serritslev menighedsråd.

Afdeling C.

955 kirkeværge, læge *Harald Westergaard*, Jordløst st., Fyn.

956 *Jens A. Hansen*, Fredly, Hørve.

957 cand. hort. *Jens Ove Rasmussen*, Kålundsvej 24, Odense.

958 kirkegårdsinspektør *M. Skrydstrup*, Gentofte.

959 stenhuggermester *Andreas Westergaard*, Kirkegade, Struer.

960 stenhuggermester *Andreas Billeschou*, Esbjerg.

961 planteskoleejer *A. B. Andersen*, Hulkærhus, Rødkærhus.

FRA DANSKE DAGBLADE

14/6 (Nakskov Tid.): 1000 nye gravsteder på Horslunde Gl. kgd.

15/6 (Hørsholm Avis): Udv. af Hillerød kgd. vedtaget.

22/6 (Socialdem.): Gennemskæring af Vestre kgd. (Kbh.).

6/7 (Roskilde Soc. Dem.): Udv. af Frederikssund kgd. påbegyndt (arkitekt, m. a. a. *Erik L. Rasmussen*; havearkitekt *Johannes Tholle*).

6/7 (Vendsyssels Tid.): Fr.-havn kgd. skal udvides.

8/7 (Vendsyssels Tid.): Udv. af Dronninglund kgd. er snart færdig (*Berg Bach* og *Kjeld Endmose*).

9/7 (Fyns Stiftstid.): Mode i alt — også i begr. pladser.

13/7 (Jydske Tid.): Den ny kgd. i Sønderborg skal udvides.

13/7 (Hejmdal): Gråsten sogneråd betaler udv. af kgd. (havearkitekt *Johannes Tholle*; omkostn. kr. 58,000).

22/7 (Venstrebl. f. d. sydl. Jyll.): Kan man begynde på Koldings nordre kgd. til vinter? (kirkegårdsinsp. *S. Hansen*).

22/7 (Vendsyssels Venstrebl. m. fl.): Et kirkeligt årsmøde; Foreningen for Kirkegårdskultur.

24/7 (Nordsjæll. Venstrebl.): Krematorium på den gl. kgd. i Hillerød?

26/7 (Præstø Avis): Karrebæk kgd. udvides (land-insp. *Malmskov*; anlægsgt. *Willy Sørensen*; kr. 10,000).

28/7 (Fr.borg Amts Avis): Stor centralkgd. for Gladsaxe kommune (havearkitekt *Eigil Kiær*); (c. 20 ha).

29/7 (Østsjæll. Folkebl.): Planer om ny udstilling af gravmæler.

29/7 (Fr.havns Avis m. fl.): Foreningen f. Kirkegårds-kulturs årsmøde.

29/7 (Nordsjæll. Soc. Dem.): Egebæksvang kgd.

1/8 (Ny Tid): Landets kirkegårdsinspektører til årsmøde.

1/8 (Sønderjyden): Skærbæk kgd. skal udv. (havearkitekt *Johannes Tholle*).

4/8 (Licitationen): Udstilling af gravmæler.

5/8 (Kr. Dagbl.): Bøvling ny kgd. indviet af pastor *P. Sevelsted*.

9/8 (Fr.borg Amts Avis): Ingen kgd.smur i Egebæksvang.

13/8 (Fyns Tid.): Jordløse kgd. reguleres (havearkitekt *Johannes Tholle*).

17/8 (Nordsjæll. Venstrebl.): Melby kgd. skal udvides.

1/9 (Nordsjælland): Espergærde kgd. Andre muligheder for udvidelse.

2/9 (Sjællandsposten): De store ødelæggelser på kgd. ved regnskyl.

7/9 (KorsørAvis): Chancer for kgd. på Halskov ved Korsør.

9/9 (Jydske Tid.): Kgd. i Felsted.

11/9 (Silkeborg Avis): Licitation over kgd. udvidelse i Serup (havearkitekt *Johannes Tholle*).

11/9 (Himmerland): Landsbygraverne til kursus på Støvring højskole.

16/9 (Venstrebl. f. d. sydl. Jyll.): Kgds.spørgsmål i Vejen.

16/9 (Vestkysten): Rusthøje kgd. bliver på c. 1 td. ld. (arkitekterne *Nordby-Nielsen & Oehlen-schlaeger*).

18/9 (Licitationen): Licitation over udv. af Hellebæk Gl. kgd. (havearkitekt *Johannes Tholle*).

21/9 (Socialdemokraten): Ud. af Tårbæk kgd. indviet af pastor *Gamraht* (c. 1000 m², 170 gravpl.).

FRA NORSKE DAGBLADE

1/3 (Adresseavisen): Får den ny del av Tilfreds-het kgd. et uniformt præg?

24/5 (Larvik Morgenavis): Kgd. i Styrvoll skal gøres pænere.

27/5 (Sarpsborg Arbejderbl.): Sarpsborg Gl. kgd.

31/5 (Romstad Folkebl.): Ud. af kgd. på Voll.

31/5 (Smålenenes Tid.): Helt elendige forhold på Aremark kgd.

31/5 (Bygdenes Bl.): Blir det kgd. på Øvre Råel?

3/6 (Teten): Populært med dognad på kgd.

5/6 (Dagsavisen): Utv. og istandsætt. av Risa kgd.

6/6 (Follo Arbeiderbl.): Kolbotn kgd. skal vendes om til å bli et kulturansikt i bygda.

7/6 (Gudbrandsdølen): Interessen for penere kgd. i Gudbrandsdølen.

9/6 (Farsunds avis): Kvås kgd. skal gjøres vakrere.

9/6 (Gudbrandsdølen): Restaureringen av Ringsaker kgd.

9/6 (Adresseavisen): Mystikk omkr. reguleringsplanen for Moholt kgd. (herredsgartneren).

12/6 (Porsgrund Dagbl.): Tørmø kgd.

12/6 (Samhold): Stadig flere vakre kgd.

13/6 (Halden Arbejderbl.): Tistedak kgd. må settes i stand.

17/6 (Jarlsberg): Utv. av kgd. i Botne.

21/6 (Dagbladet): Nordre gravlund må gjøres penere.

24/6 (Nordlands Avis): Hemnes kgd.

1/7 (Ringsaker Blad): Ringsaker kgd. reguleres.

3/7 (Aftenposten): Grorud kgd. skal utv.

4/7 (Nordlandsposten): Hovedkgd. i Gildeskål skal utv.

4/7 (Folle Arbeiderbl.): Ski kgd. skal utbygges og forskjønnnes.

6/7 (Teten): Notodden må sikre sig kgds.areal.

13/7 (Vestfold): Urnekgd. i Sandefjord tar form.

15/7 (Aftenposten): Folk steller pent m. gravene sine i Oslo.

27/7 (Gudbrandsdølen): Dugnads arbeid på kgd. i Øyer.

17/8 (Vest Agder): Kgd. på Vanse.

FRA SVENSKA DAGBLADE

14/7 (Norrbottnens-kuriren): Om gravsmuckningen som ett led i den allmänna kyrkogårdsvården (av Berndt Norén).

19/7 (Mora Tide.): Nya kgd. i Älvdalen blir en vacker park.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Garten und Landschaft hefte 7: Fünfzig Jahre Friedhof Eichhof, Kiel.

Gartner-Tidende nr. 33: Holmens kirkegård (O. C. Nielsen). — Nr. 34: Garnisons kgd. (ibid.).

Ignis nr. 7: En liten jordbit. Nya kyrkogård och kapellkrematorium i Huddinge vid begravning en försommardag. — Nr. 8: Det ljusner på krematoriefrenten. — Nr. 9: Kan ett krematorium betåle sig? Min grav (Sven Bergman). Eldbeg. i Tjeckoslovakien 1948—49 (Z. Motta).

Landsbygraveren nr. 7: Fra graverens arbejdsplads. — Nr. 8: Klinker m. m. Læ, læ og atter læ. En skuffemaskine. Fra graverens arbejdsplads.

Menighedsrådenes blad nr. 6: Gravstedspengene. Pharos nr. 3: Crematorium Finance (Atkinson). Imperial War Graves Commission. War Memorial at Golders Green.

Præsteforeningens Blad nr. 30: Vore begravelsestaler (Skovmand).

The American Cemetery juni: Better Allied Industry Relations Through Organisation. There's Little Wrong With a Business That Sales Can't Correct. Hillside — 125 Acres of Beautiful Rolling Country in New Jersey. Some Legal Aspects of the Neglected Cemetery Lot Problem. The Burial Place of New York's Late Mayor Walker. Cremation Ceremonies for the Late Boy-King of Siam. — Juli: A Memorial to the Martyrs of La Fosse Ardeatine. Cemetery is Modernized Without Losing Old Time Charm.

Vor Viden nr. 24: Gravsikik.

KIRKEGÅRDSKONKURRENCE

Kirkegårdsbestyrelsen i Örebro (Sverige) indbyder nordiske arkitekter og havearkitekter til konkurrence om en hovedplan for byens Nordre kirkegård. Der er stillet kr. 18,000 til rådighed; dette beløb skal bruges fuldt ud, og der vil blive uddelt en førstepræmie samt indkøbt projekter, der hver betales med ikke under kr. 1000,—. Som dommere er udset dels den kendte kirkegårdsarkitekt Sigurd Lewerentz, dels trädgårdsarkitekten Sven E. Hermelin. Programmet fås uden depositum hos tävlingsfunktionär frk. Kerstin Hugo, Kyrkogårdsnämnden, Storgatan 11, Örebro, imod opgivelse af adresse, og projekterne skal være indsendt til nämnden senest den 15. januar 1951 kl. 15,00.

KIRKEGÅRDSMØDER

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare har holdt sit årlige møde i dagene 15.—17. august, og i år var det forlagt til Växjö i Småland, altså til den sydlige ende af det meget langstrakte rige. Som altid forelå der til indbydelsen et meget langt og indholdsrigt program, der foruden de interne anliggender og redegørelse for lokale kirkegårdsforhold bød på foredrag om de aktuelle spørgsmål som indtæggelse af urnehaver i gamle kirkegårde, om krematoriedrift og endnu flere. Der var et halvt hundrede deltagere i mødet, derunder var også med den sædvanlige rundhandede og gæstfri indstilling indbudte repræsentanter fra Danmark, Norge og Finland, hvorved mødet fik et godt nordisk præg. Der var vellykkede studiebesøg

på kirkegårde samt besøg og kransenedlægning ved den i årets løb afdøde *Albert Langwagens* grav i Karlskrona. De tre dage var stærkt optaget af udførelse af programmet og forløb på bedste måde.

Om FfK.s møde se foran på tillægsside 9.

Fra den danske kirkegårdsinspektørforening, der har haft generalforsamling i Ålborg, er ikke tilgået redaktionen noget program eller referat.

BOGANMELDELSER

V. Abrahamsen, B. Løppenthin og E. Tetens Nielsen: Havens Dyreliv. Pattedyr, Fugle, Andre Dyr. Illustr. af Christian Roesgaard og V. Abrahamsen. 4°, 322 s., Gjellerup, Kbh. 1950. Kr. 22,00.

Når anmelderen i almindelighed har studeret havebøger (eller været ved at skrive sådanne), har emner, der berørte dyrelivet, som oftest været sat i nær forbindelse med lede kemikalier som arsenik og stryknin, fangeinstrumenter som fælder og saxe eller det helt krigerske: haglbøsser m. v. Dette kan have været berettiget og nødvendigt, — men ligeså berettiget er det unægtelig også at kunne se dyrelivet i haven som noget, der må leve og har ret til at leve, — som et led i harmonien i naturen.

Det er dette, som de 3 forfattere til denne henrivende bog har gjort, og de har gjort det på en så sympatisk måde, at det fremtidigt kan blive vanskeligt for den sensitive læser at bekæmpe muldvarpe, skyde gråspurve eller dræbe myrer. Hvor yndefuldt er ikke muldvarpens og musenes ydre skildret, og hvor imponeres man dog af flagermusens lydssignaler og ekkolodning, — eller hvor fantastisk er det ikke med biernes hemmelige sprog. — Iagttagelser af dyrenes færden er serveret på en umiddelbar måde og ofte gengivet som referater af oplevelser af elskovskampe eller dyrs optræden i (mere eller mindre erkendt) fangenskab. De tre forfattere har delt dyrene således, at Løppenthin har taget fuglene, Tetens Nielsen insekter og andre leddyr og Abrahamsen resten, altså både pattedyr og krybdyr samt hvad der er i en ormegård. Foruden en mængde stregvignetter m. m. i teksten bringes der også 5—6 helsides farvebilleder på krideret papir; det øvrige er på bøt-tepost. Bogen må hilses hjerteligt velkommen, — lad der så gå et par kirsebær mere til størene, nogle jordbær til sneglene og noget dyrt frø til spurvene, — der bliver vel alligevel nok til os, og havens dyr kan også berede os glæder.

Hans Wolfgang Behm: Hochzeit der Blumen. 8°, 160 s., Adolf Sponholtz forlag; Hannover, 1950.

Med titlen Blomsternes bryllup og undertitel Planternes kærlighedsliv har forfatteren serveret

27 artikler med lokkende (næsten om kriminalromaner mindende) -overskrifter, såsom hemmeligheden i natten, den bedragnes værnemagt, vejbreddens hemmelighed, de frugtsommelige, de utålmodige o. s. v. Og i artiklerne skildres de ofte helt usandsynlige og indviklede metoder, som insekterne må anvende for at planternes befrugtning kan finde sted. Han omtaler planter fra have, mark, skov m. v., og teksten støttes af 66 stregillustrationer af forfatteren samt 2 firefarvede tavler af Grethe Jürgens.

Willy Hellpach: Geopsyche. 6. oplag; 8°, 272 s., Ferdinand Enkes forlag, Stuttgart, 1950; pris 18,50 DM. uindb.

Denne sjette udgave er væsentlig mere sammentrængt end den femte, hvad må beklages, da den derved har mistet en mængde af sine gode eksempler, derunder ikke mindst de gartnerisk interessante. Når bogen iøvrigt først nu kommer i nyt oplag, skønt femte var udsolgt allerede i 1941, er det fordi forfatteren ikke ville efterfølge henstillinger om at slette visse jødenavne i teksten. Iøvrigt handler bogen, der også har fået ændret og forkortet titel, om menneskenes forhold til vejr og klima, jord og landskab, og den er gjort med ægte tysk grundighed og systematik. Her skal især anføres forfatterens fremhævelse af parkernes og parklandskabets samt skovens store rekreative betydning og hans anbefaling af at lægge vægt på duftende planter som lind, robinie, hyld, uægte jasmin og roser, — en henstilling, som også lyder fra andre sider som en protest imod, at netop duftene er så sparsomme hos så mange tiltrukne nye planter.

Gjerløv-Knudsen: Bygningskunstens formlære. 8°, 196 s., Gad, Kbh. 1950.

At klistre en hel del sten sammen i en mur eller en murblok giver naturligvis et bygningsværk, men er ikke en form for kunst; til at skabe kunst må der være en idé, og bag det håndværksmæssige må ligge ånd, der fostrer formen. I denne lille bog giver forfatteren nogle elementære betragtninger og regler for skabelsen og opfattelsen af kunst, navnlig bygningskunsten; herunder siges også lidt om grønt og haver (s. 70—73), men kun lidt om kirkebygninger. S. 190—95 giver forklaring til de anvendte tekniske udtryk m. v. (her savnes dog bl. a. forklaring på udtrykket: lisener). Såvel text som illustrationer er ganske instruktive, og bogen giver stort set en letfattelig forestilling om det, bogens titel lover: Bygningskunstens formlære.

Die Wohnlandschaft, ved Hermann Mattern. 8°, 176 s., Gerd Hatjes forlag, Stuttgart, 1950.

Det er en smuk bog, hvori de to trediedele er optaget af smukke billeder, der gengiver fotografiske landskabsoptagelser. 13 forskellige forfattere har medvirket, og hensigten med bogen er at agitere for, at en æstetisk naturfredning gennem egns- og landsplanlægning skal resultere i en bevidst landskabspleje, der kan blive til gavn for menneskene, som bebor landskabet. Midt i bogen findes en artikel af professor *Stephan Hürzel*, og den hedder: Kirkegården, vor sidste bolig. Man kan finde denne titel og artiklens placering, ja i det hele taget at den er medtaget, for malplaceret; men under et videre perspektiv er den det nok alligevel ikke. Forfatteren udtaler sig meget mistrøstigt om den nuværende kirkegårdsform med dens stenørkener og ironiserer over, at der skal anvendes så varige stoffer som sten til mindesmærker på grave, hvis fredningstid kun er en snes år, og spørger hvorfor der ikke i stedet anvendes træ. Han ser de bedste løsninger i soldatergravene og herrnhuterkirkegårdene og erkender, at skønt det er ubehageligt, at en sørgende enke straks efter et dødsfald skal tage stilling til monumenthøjde, type, materiale og endnu mere, er det nok alligevel gennem kedelige bestemmelser om en mængde tilsyneladende små ting, at der er en vej frem til en bedre kirkegårdskultur. Professoren, havearkitekt *Hermann Mattern* skal ha ros for bogen, og både han og forlaget samt medarbejderne har ære deraf.

N. J. Sennels: Staudebogen. 107 s., 44 ill., 5 planer. J. E. Ohlsens Enkes lomme-havebøger. Kbh. 1950, kr. 2,50.

Dette er nr. 7 i den populære serie af lomme-havebøger, og af registret fremgår det, at der behandles ikke mindre end 580 planter, hvorfor det naturligvis kun kan være temmelig begrænset, hvad der kan siges om de enkelte. Der findes også planer til staudebede. En ganske god lille ting at ha' i lommen.

RESOLUTIONER m. m.

29/10 43, fortsat fra pag. 8.

Endelig er det oplyst, at en af Dem foretagen Henvendelse til Kirkebestyrelsen med Anmodning om, at Gravstedsretten maatte blive overført til Dem, er blevet besvaret med Meddelelse om, at en saadan Overførelse kun er mulig, saafremt Gravstedsskødet fremsendes til Forsyning med Paategning herom.

Saaledes foranlediget skal man efter stedfunden Brevveksling med Stiftsøvrigheden over Haderslev Stift, der har indhentet den i Afskrift vedlagte Erklæring fra A. Sogns Menighedsraad, herved meddele, at Ministeriet ikke har Mulighed for at

fremtvinge en Udlevering af det omspurgte Gravstedsskøde fra Enkefru O. O., men at man i saa Henseende maa have Dem henvist til eventuelt ved privat Søgmaale mod Enkefru O. O. at søge Dokumentet udleveret og dermed Deres Adkomst til Gravstedet fastslaaet.

Efter den Anledning, Sagen dertil giver, skal man iøvrigt henlede Opmærksomheden paa, at De, saafremt Enkefru O. O. ved Udløbet af den indværende Fredningsperiode den 31. December 1945 ikke maatte ønske at forny Retten til Gravstedet for en yderligere Periode, formentlig ved Henvendelse til Menighedsraadet og mod Erlæggelse af den herfor fastsatte Betaling vil kunne sikre Dem, at Gravstedsretten overføres til Dem fra den 1. Januar 1946 at regne.

Kirkeministeriets Skriv. (29/10 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. en upassende Indskrift paa en Gravsten, jfr. Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 26, Stk. 3.

I et med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 16. Oktober 1943 hertil indsendt Andragende har A. Sogns Menighedsraad udbedt sig Ministeriets Afgørelse med Hensyn til, om en paa en Gravsten paa A. Kirkegaard anbragt Indskrift vil kunne anses for upassende, jfr. Bestemmelsen i § 26, Stk. 3, i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922.

Af det i Sagen oplyste fremgaar, at der paa en for et Par Aar siden afdød, i Sognet boende Gaardejers Gravsted af dennes to Døtre, der bor udenfor A. Sogn, er anbragt en Gravsten, uden at der forinden er truffet Aftale herom med Afdødes, i Sognet boende fire Sønner, og uden at Menighedsraadets Samtykke til Opstilling af Stenen er indhentet. Paa Stenen, der staar paa et meget synligt Sted, tæt ved Hovedindgangen til Kirken, og kun bærer Faderens (ikke Moderens) Navn og Dato, har Døtrene sat følgende Indskrift: „Altid savnet — aldrig glemt“ og nedenunder Ordet: „Pigerne“.

Det er endvidere oplyst, at en af de i Sognet boende Brødre har fremsat Tilbud om at ville betale en Trediedel af Udgifterne til Stenen, saafremt Søstrene vilde gaa med til at lade Ordet „Pigerne“ slette paa Stenen, men at Døtrene ikke har villet indgaa herpaa.

I Anledning heraf skal man meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet maa finde, at en Inskription med det ommeldte Indhold ikke vil kunne passere, idet Ordet „Pigerne“ maa anses for højst uheldigt og smagløst i denne Forbindelse og — som det hedder i Menighedsraadets Andragende — egnet til at give Anledning til Sladder, spydige Bemærkninger og lignende.

Ministeriet skal derfor henstille, at det meget alvorligt lægges den afdødes Døtre paa Sinde snarest muligt at faa Indskriften ændret, idet tilføjes, at Ministeriet, saafremt dette ikke sker inden Udløbet af en passende Frist, maa finde, at det i Lovens § 32 omhandlede Syn vil være beføjet til at forlange Stenen fjernet, jfr. § 21, Stk. 2, i kgl. Anordning af 10. December 1927.

Det bemærkes endvidere, at Ministeriet, medmindre andet særligt er bestemt ved Udstedelsen af Gravfæstebrevet, maa formene, at Dispositioner med Hensyn til Gravstedet, herunder Beslutning om Opstilling af Mindesten paa Graven, maa træffes af Afdødes Børn i Fællesskab eller ialtfald af et Flertal af disse, og ikke — som her — af de to Døtre alene, hvoraf efter Ministeriets Formening følger, at Afdødes 4 Sønner vil være berettede til at modsætte sig Stenens Anbringelse.

Kirkeministeriets Skriv. 2/11 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Aalborg Stift) ang. en Bevilling til at lade indrette en privat Begravelsesplads med lukket Gravkammer.

I Anledning af det med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 21. August d. A. hertil tilbagefulgte Andragende, hvori Proprietær N. N. og Hustru O. O. ved Overretssagfører P. P. anholder om Tilladelse til at lade indrette en Begravelsesplads med lukket Gravkammer for sig selv og deres Familie paa den dem tilhørende Ejendom, Matr. Nr. 1 a, R. Hovedgaard, S. Sogn, skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der Dags Dato herigennem ad mandatum er udfærdiget en allerhøjeste Bevilling for Andragerne til at lade indrette Begravelsesplads som ansøgt paa følgende Vilkaar:

1. at Grundvandstandsspejlet ligger saa dybt eller sænkes saa dybt, at Grundvandet aldrig kan naa op til Gravkammerets Bund,

2. at Gravkammeret opadtil altid skal være fuldstændig tæt, medens dets Vægge nær Kammerets Bund skal være utætte (f. Eks. satte af Sten uden Mørtel) eller forsynede med snævre Aabninger, hvorigennem Vædske og Luftarter kan trænge ud, samt at der, forsaavidt der paa Ejendommen i Begravelsespladsens Nærhed findes en tilstrækkelig dybt liggende Kloak, endvidere skal tilvejebringes betryggende Afløb fra Gravkammerets Bund til Kloakledningen, og at Gravkammerets Vægge i saa Fald overalt skal være fuldstændig tætte,

3. at Kisterne i Gravkammeret ikke maa hensesættes i mere end et enkelt Lag, og Gravkammerets Dybde og Rumfang fastsættes i Forhold til det højeste Antal Kister, som det opgives, at Kam-

meret skal kunne rumme, og at der ikke senere maa nedsættes noget større Antal,

4. at Ligene forinden Nedsættelsen anbringes i hermetisk tillukkede Metalkister, om hvis forsvarlige Tillodning der skal foreligge Attest fra Embedslægen,

5. at Nedsættelsen af Lig af Personer, der er døde af smitsomme Sygdomme, kun er tilladt paa de af vedkommende Epidemikkommission (Sundhedskommission) i hvert Tilfælde foreskrevne Betingelser og paa Betingelse af, at Bestemmelserne i Regulativ om Behandling af Lig af 16. Juli 1906 i enhver Henseende overholdes,

6. at Sundhedskommissionen til enhver Tid har Ret til at lade Kammeret udfylde med Jord, hvis de nedsatte Lig volder sanitære Ulemper, eller Gravkammerets Dække ikke holdes i forskriftsmæssig Stand,

7. at Gravkammeret med nærmeste Omgivelser indvies af vedkommende Sognepræst forinden dets Benyttelse til Begravelse,

8. at Begravelsespladsen behørigt indhegnes, og at selve Pladsen, saa længe den benyttes til Begravelse, tillige med det Pladsen omgivende Hegn og de Mindesmærker, som derpaa maatte blive anbragt, fredes og vedligeholdes i passende Stand af Ejeren af bemeldte Ejendom og hvert tredje Aar underkastes Provstesynd paa hans Bekostning,

9. at intet Lig hensættes i Gravkammeret uden forudgaaende Anmeldelse til vedkommende Sognepræst, der vil have at paase det videre fornødne, samt

10. at der i dette Øjemed inden 6 Uger fra Bevillingens Dato udstedes og tinglyses en Deklaration paa den paagældende Ejendom, hvorved dens nuværende og fremtidige Ejere af samme forpligtes til at efterkomme ovenanførte Betingelser, saa længe Begravelsespladsen opretholdes som saadan.

Kirkeministeriets Skriv. (9/11 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyns Stift) ang. en af Kirkegaardsbestyrelsen med Provstiudvalgets Godkendelse indført Ordning, hvorefter Forsiden af samtlige Gravsten paa Kirkegaarden skal vende enten mod Øst eller mod Vest.

Det fremgaar af Sagen, at Menighedsraadet som Begrundelse for det anførte Krav har henvist til, at Bestemmelsen om, at Gravstenene paa Kirkegaarden skal være vendt Øst—Vest, er et Led i en af Provstiudvalget godkendt Plan for Kirkegaardens Regulering, og at en Fravigelse fra denne Bestemmelse vilde kunne virke ødelæggende for den Orden paa Kirkegaarden, som det ved Gennemførelsen af den omhandlede Reguleringsplan er lykkedes at skabe, i hvilken Forbindelse

Menighedsraadet særlig har anført, at man, saafremt der gives Baron N. N. den ønskede Dispensation fra Bestemmelsen, vanskeligt at kunne nægte andre Gravstedsejere en tilsvarende Indrømmelse, hvis Krav derom maatte blive fremsat. Endvidere har Menighedsraadet paaberaabt sig Bestemmelsen i Kirkegaardsvedtægtens § 12, 3die Pkt., hvorefter Gravstedsejere, saa snart det drejer sig om Forhold ved deres Gravsteder, der griber ind i andre Ejeres eller Kirkegaardens Rettigheder, er skyldige at rette sig efter Myndighedernes Afgørelse.

Endelig har Menighedsraadet oplyst, at Baron N. N., da det paagældende Gravsted i 1942 udvidedes betydeligt, udtrykkelig blev gjort bekendt med, at det var en Betingelse for Overdragelsen af Gravstedet i dets nuværende Omfang — hvilken Overdragelse ifølge de foreliggende Oplysninger er sket uden Vederlag — at de ved Kirkegaardsreguleringen fastsatte Bestemmelser for Gravstenes Anbringelse maatte respekteres.

Ved Sagens Forelæggelse for Ministeriet har saavel Provstiudvalget som Stiftsovrigheden tiltraadt det af Menighedsraadet indtagne Standpunkt med Hensyn til det foreliggende Spørgsmaal.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet i og for sig maa anse det for tvivlsomt, om der i den anførte Bestemmelse i Kirkegaardsregulativets § 12, 3die Pkt., eller i Forholdets Natur findes Hjemmel til at kræve, at Forsiden af samtlige Gravsten paa Kirkegaarden skal vende enten mod Øst eller mod Vest, men at Forholdet stiller sig anderledes, saafremt det — saaledes som af Menighedsraadet oplyst — er stillet som udtrykkeligt Vilkaar ved den vederlagsfri Overdragelse til Baron N. N. af det ekstraordinært store Gravsted, omfattende 12 Gravpladser, at Gravstenene skulde anbringes paa den ommeldte Maade, hvortil kommer, at den af Menighedsraadet krævede Ordning for Monumenternes Opstilling er optaget i den af Provstiudvalget godkendte Plan for Kirkegaardens Regulering.

Efter den Anledning, Sagen dertil giver, skal man derhos tilføje, at Ministeriet er ganske enig med Provstiudvalget og Stiftsovrigheden i, at den af Baron N. N. anbragte Græstørvsstente fra Hovedgaardens Jorder over Kirkegaardsdiget er i Strid med de i §§ 17—18 i Lov Nr. 282 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde af 30. Juni 1922, jfr. § 5 i kgl. Anordning af 10. December 1927, indeholdte Regler om forsvarligt Hegn om Kirkegaarden og snarest muligt bør fjernes af Baron.

Kirkeministeriets Skriv. (29/11 1943) (til Pastor Paul Nedergaard) ang. ulovlig Optagelse og Salg af Stenogrammer af Præsters Vielses- og Begravelsestaler m. v.

I et hertil indsendt Andragende af 16. August 1943 har De som Formand for Københavns-Fredriksberg Kredsen af Den danske Præsteforening anholdt om, at der paa Kirkeministeriets Foranledning maa blive nedlagt Forbud mod, at private Bureauer optager Stenogrammer af Præsters Vielses- eller Begravelsestaler uden vedkommende Præsts Vidende eller Villie og derefter afhænder den stenografiske Gengivelse af Talen til Tilhørerne ved den paagældende kirkelige Handling.

Til Støtte for Andragendet har De henvist til, at De har modtaget en Række Klager over, at et enkelt Firma har benyttet den anførte Fremgangsmaade, der maa anses for stridende mod Forfatterlovens Bestemmelser.

I Anledning heraf skal man meddele, at Ministeriet er enigt med Dem i, at den omhandlede Fremgangsmaade er i Strid med Lov Nr. 149 om Forfatterret og Kunstnerret af 26. April 1933, jfr. Lovens §§ 1 og 17, men at man, da Retten til at skride ind overfor de paagældende Overtrædelser af Loven i Henhold til dennes § 34 er henlagt til den forurettede personlig, ikke ser sig i Stand til herfra at foranledige et Forbud nedlagt overfor det i Andragendet ommeldte Firma, der angives at udnytte Præsters Vielses- og Begravelsestaler ved Mangfoldiggørelse og Salg, men maa henvise de paagældende Præster til selv at tage de nødvendige Skridt til at hindre Gjentagelse af den anførte ulovlige Fremgangsmaade og eventuelt gøre Ansvar gældende for allerede begaaede Overtrædelser af Lovens Bestemmelser.

Kirkeministeriets Skriv. (30/11 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. Indretning af det i Vor Frue Sogn i Svendborg beliggende Begravelseskapel til Benyttelse som Kirke.

I et med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 18. September 1943 hertil indsendt Andragende har Svendborg Vor Frue Sogns Menighedsraad anholdt om, at det omtrent midt i Sognet beliggende Østre Kapel, der i 1931—32 opførtes med Henblik paa senere at kunne benyttes som Kirke, men som straks blev taget i Brug som Begravelseskapel, nu maa blive indviet til Kirke.

Det fremgaar af Sagen, at Svendborg Kirkegaards Bestyrelse er villig til at afgive Kapellet til Vor Frue Sogns Menighedsraad til Benyttelse som Kirke paa følgende Betingelser:

„1) Vor Frue Sogns Rettigheder og Pligter Østre Kapel vedrørende indtræder den Dag, Indvi-

elsen af Kapellet til Kirke finder Sted. — Dog maa Vor Frue Sogn betale de Udgifter, der fra nu af hidrører fra Kapellts Omformning til Kirkebrug, derunder ogsaa Udgifter til endnu manglende Kirkeinventar.

2) Al fremtidig Vedligeholdelse og Udgifter af enhver Art, der vedrører den fremtidige Kirkebygning, er Kirkegaardsbestyrelsen uvedkommende. Til Gengæld tilhører eventuelle Indtægter ved den kommende Kirke Kirken selv.

3) Da Kirkegaardsbestyrelsen stadig er Ejer af selve Kirkegaarden og Vejene paa denne og blandt disse Veje ogsaa stadig har Brug for Vejbanen til og omkring Kapellet, vedligeholdes denne Vejbane og de langs den liggende Anlæg (derunder ogsaa Indgangsportalen til Kirkegaarden) af Kirkegaarden.

4) Det ene af de to Ligrum, der nu hører til Kapellet, skal bibeholdes og stadig tjene som Ligrum for Lig, der skal begraves paa Østre Kirkegaard.

5) Kirkegaardens Redskabshus berøres ikke af denne Sag.

6) Skulde den kommende Kirke engang i Fremtiden nedlægges som Kirke, tilfalder Bygningen atter Kirkegaarden, uden at denne skal yde Vederlag for eventuelle Ændringer eller Udvidelser. Alt Inventar, der direkte er beregnet til Kirkebrug, maa dog fjernes, naar det kan ske, uden at Kirkens Skib og Kor skæmmes derved.“

Samtidig har Menighedsraadet indsendt et af Arkitekt Andreas Jensen, Svendborg, udarbejdet Forslag til de Ændringer, som tænkes foretaget i Anledning af Kapellts Indvielse til Kirke, og som omfatter følgende Arbejder:

Det østlige Ligrum nedlægges som saadant og deles i 2 Rum, saaledes at der bliver et Præsteværelse og et Rum til Brug ved Barnedaab. Endvidere indrettes ved Forstuen mellem Præsteværelse og Kirkerummet Toilet med Haandvask, og i Kirkerummet opstilles Døbefont, hvorhos Alterbordet forsynes med Lysestager. Udgifterne ved disse Arbejder samt ved Anskaffelse af Inventar til Præsteværelse og Daabsværelse anslaaes at ville andrage ialt ca. 7,700 Kr.

I Anledning heraf skal man efter stedfunden Brevveksling med den kgl. Bygningsinspektør meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet vil være sindet at meddele Tilladelse til Kapellts Indvielse som Kirke, hvorhos man bifalder, at de omhandlede Ændringer i Kapellet bringes til Udførelse i Henhold til det foreliggende Forslag.

Man forventer herefter til sin Tid Andragende om Kapellts Indvielse til Kirke indsendt hertil med Angivelse af Tidspunktet for Indvielsen og

Oplysning om, hvilket Navn der ønskes tillagt Kirken, samt endelig Indstilling om, hvorledes Udgifterne til de fornævnte Arbejder m. v. tænkes dækket.

Kirkeministeriets Cirk. (2/12 1943) (til Stiftsøvrighederne) ang. **Foranstaltninger til at undgaa Ødelæggelse af Kirkernes hellige Kar og Kirkebøgerne som Følge af Krigsbegivenheder.**

Kirkeministeriets Skriv. (10/12 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Aalborg Stift) ang. **et af Kirkens Kasse til Vikar for Graveren under dennes Sommerferie udbetalt Beløb.**

I den med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 10. November 1943 hertil tilbagefulgte Sag har Stiftsøvrigheden ved at fremsende det hoslagt tilbagefølgende Bilag til A. Købstads Kirkes Regnskab for 1942—43, hvoraf det fremgaar, at der af Kirkekassen til Vikar for Graveren under dennes Sommerferie er udbetalt 42 Kr. som Vederlag for Gravkastning, udbedt sig Ministeriets Afgørelse med Hensyn til, om Menighedsraadet har været berettiget til at lade Beløbet afholde af Kirkekassen.

Det er under Sagen oplyst, at Graveren, der iøvrigt har fast Honorar for sit Arbejde ved Kirken, normalt personligt udfører Gravkastningen og oppebærer Betalingen herfor direkte fra de paagældende, ligesom det af Sagen fremgaar, at Graveren i det foreliggende Tilfælde direkte fra de paagældende har modtaget et Beløb for Gravkastningen, svarende til det Beløb, som af Kirken er udbetalt til Vikaren for dette Arbejde.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet efter det saaledes oplyste ikke finder, at Udgifterne til Gravkastning under Graverens Ferie kan paalægges Kirken, da saadanne Udgifter ellers er Kirken uvedkommende, men at man iøvrigt ganske skal have det overladt til Menighedsraadet under Approbation af Stiftsøvrigheden at afgøre, hvilket Honorar der skønnes at være et passende Vederlag til Vikaren for hans Arbejde ved Kirken.

Kirkeministeriets Skriv. (28/12 1943) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) ang. **Stiftsøvrighedens Beføjelse til forinden Stadfæstelsen af en Kirkegaardsvedtægt at foretage Ændringer — bl. a. med Hensyn til Betalingen for Gravsteders Erhvervelse — i det af Menighedsraadet forelagte Forslag til Vedtægt, m. m.**

Af Sagen fremgaar, at Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed, samtidig med at De i Skri-

velse af 30. Marts 1943 gennem Provstiudvalget for Skads Herreds Provsti anmodede Vester Nykirke Menighedsraad om at indsende Forslag til en Vedtægt for Vester Nykirke Kirkegaard, har redegjort for, at der kræves Vedtagelse paa et Menigheds møde, saafremt der fastsættes Betaling for Erhvervelse af de i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde af 30. Juni 1922 §24, Stk. 1, omhandlede Gravsteder med højst 2 Gravpladser, medens der i alle andre Tilfælde skal kræves Betaling for Erhvervelse og Fornyelse af Gravsteder, men at Menighedsraadet uanset dette i det indsendte Udkast til Vedtægt har foreslaaet, at der ingen Betaling skulde erlægges for Erhvervelse af Familiegravsteder og for Erhvervelse af Gravsteder for en Fredningsperiode udover første Fredningsperiode.

Det fremgaar derhos af Sagen, at Stiftsøvrigheden i Regulativet har indføjet Betalingstakster saavel for de anførte Tilfælde som ogsaa i Regulativets § 25 for Gravkastning.

Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed har ved Sagens Tilbagesendelse hertil oplyst, at De efter at have modtaget Menighedsraadets Protest i Anledning af den stadfæstede Vedtægt vil tage under Overvejelse, om man efter Omstændighederne bør ændre den anførte Bestemmelse i Vedtægtens § 25 derhen, at Gravkastning m. v. fremtidig bliver vederlagsfri for Sognets til Folkekirken hørende Beboere, saaledes at kun udensognsboende og Personer udenfor Folkekirken til Kirkekassen erlægges Betaling efter de nu i Paragrafen fastsatte Takster. Iøvrigt fastholder Stiftsøvrigheden de foretagne Ændringer i Regulativet.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at de af Menighedsraadet i det oprindelige Udkast til Kirkegaardsvedtægten foreslaaede Bestemmelser, hvorefter der ikke skulde erlægges Betaling for Udlæggelse af Familiegravsteder eller Gravsteder for to Fredningsperioder, er i Strid med § 25, Stk. 2, i fornævnte Lov, og at det derfor er berettiget, naar Stiftsøvrigheden, der ifølge samme Lovs § 23, Stk. 1, skal stadfæste Vedtægten, i det foreliggende Tilfælde har fastsat Takster for Betalingen for Udlæggelse af saadanne Gravsteder, samt at Stiftsøvrigheden har været berettiget til at foretage disse Ændringer i Forslaget til Vedtægten uden at indlede fornyede Forhandlinger, allerede under Hensyn til, at Stiftsøvrigheden — som tidligere berørt — paa Forhaand havde fremsat sine Synspunkter med Hensyn til Forstaaelsen af Reglerne om Betaling i Henhold til Lovens § 25, uden at der af Menighedsraadet var blevet taget Hensyn hertil.